

UCHWAŁA NR XXXVI/279/2023
RADY GMINY RUDKA

z dnia 28 grudnia 2023 r.

**w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej oraz Ochrony Osób
Doznających Przemocy Domowej na lata 2024-2028**

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2023 r. poz. 40, 572, 1463, 1688), w związku z art. 6 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej (Dz. U. z 2021 r. poz. 1249, z 2023 r. poz. 289, 535, 1606) uchwala się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej oraz Ochrony Osób Doznających Przemocy w Domowej na lata 2024-2028 stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Rudka.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2024 roku i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Podlaskiego.

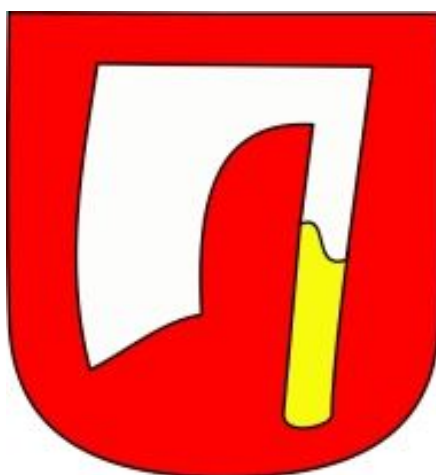
Przewodniczący Rady Gminy

Łukasz Niemyjski

Załącznik do uchwały Nr XXXVI/279/2023

Rady Gminy Rudka

z dnia 28 grudnia 2023 r.

**GMINNY PROGRAM PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY DOMOWEJ I OCHRONY OSÓB
DOZNAJĄCYCH PRZEMOCY DOMOWEJ
NA LATA 2024-2028**

SPIS TREŚCI

- 1. WPROWADZENIE**
- 2. PODSTAWY PRAWNE PROGRAMU**
- 3. DIAGNOZA PROBLEMU PRZEMOCY DOMOWEJ W GMINIE RUDKA**
- 4. CELE ORAZ DZIAŁANIA W RAMACH PROGRAMU**
- 5. ZAŁOŻENIA PROGRAMU**
- 6. ADRESACI PROGRAMU**
- 7. REALIZATORZY PROGRAMU**
- 8. TERMIN REALIZACJI**
- 9. HARMONOGRAM REALIZACJI PROGRAMU**
- 10. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA**
- 11. MONITOROWANIE I SPRAWOZDAWCZOŚĆ**

1. WPROWADZENIE

Zgodnie z art. 2 ust. 1 pkt 1 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej, jako „przemoc domową” należy rozumieć jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie, wykorzystujące przewagę fizyczną, psychiczną lub ekonomiczną, naruszające prawa lub dobra osobiste osoby doznającej przemocy domowej, w szczególności:

- a) narażające tę osobę na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia lub mienia,
- b) naruszające jej godność, nietykalność cielesną lub wolność, w tym seksualną,
- c) powodujące szkody na jej zdrowiu fizycznym lub psychicznym, wywołujące u tej osoby cierpienie i krzywdę,
- d) ograniczające lub pozbawiające tę osobę dostępu do środków finansowych lub możliwości podjęcia pracy lub uzyskania samodzielności finansowej,
- e) istotnie naruszające prywatność tej osoby lub wzbudzające u niej poczucie zagrożenia, poniżenia lub udręczenia, w tym podejmowane za pomocą środków komunikacji elektronicznej.

Dodatkowo obecne przepisy ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej wprowadzają rozszerzenie kręgu osób doznających przemocy domowej, zwłaszcza o byłego małżonka, byłego partnera lub innego członka rodziny, niezależnie od faktu zamieszkiwania z osobą stosującą przemoc domową. Szczególną ochroną i wsparciem objęto małoletnich, którzy są świadkami przemocy domowej – zgodnie ze zmianami ustawowymi małoletni są uznawani jako osoby doznające przemocy domowej.

Skuteczne przeciwdziałanie przemocy domowej wymaga współpracy lokalnych instytucji zajmujących się pomocą dzieciom, rodzinom oraz służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo. Zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 1 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej, do zadań własnych gminy należy w szczególności tworzenie gminnego systemu przeciwdziałania przemocy domowej, w tym opracowanie i realizacja gminnego programu przeciwdziałania przemocy domowej oraz ochrony osób doznających przemocy domowej. Głównym celem Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej oraz Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej na lata 2024 – 2028 jest przede wszystkim zwiększenie skuteczności przeciwdziałania przemocy domowej oraz zmniejszenie skali tego zjawiska na terenie Gminy Rudka. Cele i zadania programu mają charakter profilaktyczny (propagowanie i promowanie zachowań alternatywnych wobec przemocy), edukacyjny (upowszechnienie wiedzy na temat przemocy i jej negatywnych skutków, kształtowanie właściwych postaw – w tym braku akceptacji dla przemocy) oraz wspierający (wsparcie merytoryczne i praktyczne służb pomocowych, wzmacnianie i aktywizowanie instytucji i organizacji poprzez współpracę i wymianę doświadczeń).

2. PODSTAWY PRAWNE PROGRAMU

Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej oraz Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej na lata 2024 – 2028 będzie realizowany w oparciu o następujące akty prawne:

- 1) ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej (Dz. U. z 2021 r., poz. 1249 ze zm.),
- 2) ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2023 r., poz. 901 ze zm.),
- 3) ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 2020 r., poz. 1359 ze zm.),
- 4) ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. z 2022 r., poz. 1138 ze zm.),
- 5) ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2022 r., poz. 1375 ze zm.),
- 6) ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. z 2023 r., poz. 127 ze zm.),
- 7) ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2023 r., poz. 1550 ze zm.),
- 8) ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz. U. z 2023 r., poz. 171 ze zm.),
- 9) ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych (Dz. U. z 2023 r., poz. 1266 ze zm.),
- 10) ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (Dz. U. z 2023 r., poz. 725),

- 11) ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2023 r., poz. 2151),
- 12) ustawa z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. z 2023 r., poz. 1700 ze zm.),
- 13) ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. z 2023 r., poz. 1939),
- 14) ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2022 r., poz. 2230 ze zm.),
- 15) ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2023 r., poz. 571),
- 16) ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2023 r., poz. 40 ze zm.),
- 17) ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2023 r., poz. 900 ze zm.),
- 18) ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela (Dz. U. z 2023 r. poz. 984 ze zm.),
- 19) Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 września 2023 r. w sprawie procedury "Niebieskie Karty" oraz wzorów formularzy "Niebieska Karta" (Dz. U. z 2023 r., poz. 1870).

Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej oraz Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej na lata 2024 – 2028 jest spójny z Rządowym Programem Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2024-2030 przyjętym uchwałą nr 205 Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2023 r. w sprawie ustanowienia Rządowego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2024-2030 (M.P. 2023 poz. 1232).

3. DIAGNOZA PROBLEMU PRZEMOCY DOMOWEJ W GMINIE RUDKA

Gmina Rudka położona jest w południowo-zachodniej części województwa podlaskiego, sąsiaduje z gminami Brańsk, Ciechanowiec, Grodzisk, Klukowo. Według danych Urzędu Stanu Cywilnego w Rudce liczba ludności maleje i według stanu na dzień 31.12.2022 roku wynosiła 1883 osób, w tym 972 mężczyzn oraz 911 kobiet. W Gminie Rudka zamieszkiwało 370 dzieci w wieku 0-17 lat.

W celu właściwego zaplanowania podejmowanych działań niezbędne było dokonanie analizy i diagnozy problemu przemocy w rodzinie na terenie Gminy Rudka.

Diagnozę opracowano na podstawie:

- a) sporządzanych sprawozdań przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Rudce przekazywanych do Podlaskiego Urzędu Wojewódzkiego w Białymstoku z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz innych sprawozdań dotyczących przeciwdziałania przemocy domowej oraz realizacji Gminnych Programów Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w latach 2020-2022,
- b) danych Zespołu Interdyscyplinarnego w Rudce za lata 2020 – 2022,
- c) danych Urzędu Stanu Cywilnego w Rudce,
- d) przeprowadzonych ankiet dla dorosłych mieszkańców Gminy Rudka dotyczących stanu wiedzy społeczności lokalnej na temat zjawiska przemocy domowej.

Właściwe zdiagnozowanie zjawiska przemocy domowej jest niezwykle trudne. Przemoc domowa jest problemem złożonym, o którym trudno się rozmawia, a który jeszcze trudniej jest zbadać. Istniejące statystyki pozwalają oszacować jedynie jego przybliżone rozmiary. Oficjalne statystyki nie obejmują niezgłaszanych przypadków przemocy domowej. Poniżej zaprezentowano diagnozę zjawiska przemocy domowej na terenie Gminy Rudka.

Z analizy danych Zespołu Interdyscyplinarnego w Rudce wynika, iż w latach 2020-2022 na terenie Gminy Rudka prowadzono łącznie 34 procedury „Niebieskie Karty”. W roku 2020 sporządzono 5 „Niebieskich Kart – A” wszczynających procedurę, natomiast w roku 2021 r. wpłynęło do Przewodniczącej Zespołu Interdyscyplinarnego najwięcej „Niebieskich Kart – A” wszczynających procedurę, tj. 10 formularzy „Niebieska Karta – A”. W 2022 r. na terenie Gminy Rudka wszczęto 5 procedur „Niebieskiej Karty – A”. Powyższe dane wskazują, iż liczba sporządzanych formularzy „Niebieska Karta – A” oraz prowadzonych procedur wzrosła znacząco w 2021 r. W roku 2022 r. prowadzono 12 procedur. Wnioskować należy, iż niemal dwukrotny wzrost prowadzonych procedur w latach 2021-2022 w stosunku do 2020 roku świadczy o tym, iż przemoc domowa jest coraz częściej ujawniana i osoby pokrzywdzone decydują się na podjęcie działań

zmierzających do zmiany swojej sytuacji domowej. Duże znaczenie mają kampanie społeczne, akcje medialne, informacje prasowe i telewizyjne zdecydowanie potępiające stosowanie przemocy, ale też uświadamiające, iż na przemoc domową nie należy się zgadzać. Z niżej wymienionych danych wynika, iż w Gminie Rudka procedurę „Niebieskie Karty” głównie wszczynali funkcjonariusze Policji. Dwie procedury „Niebieskie Karty” zostały wszczęte przez pracownika socjalnego, natomiast jedną procedurę wszczął przedstawiciel oświaty.

Wyżej wskazane informacje przedstawiają poniższe tabele.

Tab. 1 Liczba sporządzonych formularzy „Niebieska Karta – A” na terenie Gminy Rudka wszczynających procedurę „Niebieskie Karty” w latach 2020-2022

Instytucja wszczynająca procedurę „Niebieskie Karty”	Liczba „Niebieskich Kart - A”		
	ROK 2020	ROK 2021	ROK 2022
Policja	5	7	4
GOPS	0	2	0
Oświata	0	1	0
Służba zdrowia	0	0	0
GKRPA	0	0	0
Razem	5	10	4

Źródło: dane Zespołu Interdyscyplinarnego w Rudce

Tab. 2 Liczba wszystkich sporządzonych formularzy „Niebieska Karta – A” na terenie Gminy Rudka wszczynających procedurę „Niebieskie Karty” oraz dokumentujących kolejne zdarzenie w ramach procedury „Niebieskie Karty” w latach 2020-2022

Instytucja wszczynająca procedurę „Niebieskie Karty”	Liczba „Niebieskich Kart - A”		
	ROK 2020	ROK 2021	ROK 2022
Policja	5	9	7
GOPS	0	3	1
Oświata	0	1	0
Służba zdrowia	0	0	0
GKRPA	0	0	0
Razem	5	13	8

Źródło: dane Zespołu Interdyscyplinarnego w Rudce

Tab. 3 Liczba prowadzonych procedur „Niebieskie Karty” przez Zespół Interdyscyplinarny w Rudce w latach 2020-2022

Instytucja wszczynająca procedurę „Niebieskie Karty”	Liczba prowadzonych procedur „Niebieskie Karty”		
	ROK 2020	ROK 2021	ROK 2022
Policja	9	10	9
GOPS	0	2	2
Oświata	0	1	1
Służba zdrowia	0	0	0
GKRPA	0	0	0
Razem	9	13	12

Źródło: dane Zespołu Interdyscyplinarnego w Rudce

Jak wynika z danych liczbowych Zespołu Interdyscyplinarnego w Rudce, w 2020 r. było 9 osób (6 kobiet i 3 mężczyzn) objętych procedurą „Niebieskie Karty”, w stosunku do których zachodziło podejrzenie, że są osobami doświadczającymi przemocy w swoim środowisku domowym. W 2020 r. wśród osób doświadczających przemocy domowej były 3 osoby starsze. W 2021 r. i 2022 r. 12 osób doświadczyło przemocy domowej i było objętych procedurą „Niebieskie Karty”. Wśród osób, co do których istnieje podejrzenie, że są dotknięte przemocą w swoim środowisku domowym zdecydowanie przeważają kobiety. W wielu przypadkach dzieci były świadkami stosowania przemocy.

W analizowanym okresie jedna rodzina została umieszczona w ośrodku wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie. W latach 2020-2022 nie było przypadku odebrania dziecka z rodziny w sytuacji bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z prowadzoną procedurą „Niebieskie Karty”. Szczegółowe dane obrazuje następująca tabela.

Tab. 4 Liczba osób doświadczających przemocy domowej objętych procedurą „Niebieskie Karty” w Gminie Rudka w latach 2020-2022

ROK	2020	2021	2022
Liczba osób doświadczających przemocy domowej, objętych procedurą „Niebieskie Karty” w danym roku, w tym:	9	12	12
kobiet	6	9	6
mężczyzn	3	3	6
dzieci	0	1	1
osoby starsze	3	1	1

Źródło: dane Zespołu Interdyscyplinarnego w Rudce

W oparciu o lata 2020 – 2022 należy stwierdzić, że liczba rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty” wzrasta, najwięcej procedur prowadzonych było ze względu na problem przemocy psychicznej, nieco mniej z uwagi na przemoc fizyczną, najmniej ze względu na przemoc ekonomiczną, co obrazuje poniższa tabela.

Tab. 5 Liczba rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty” w Gminie Rudka w latach 2020-2022

Liczba rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty” w danym roku ze względu na problem przemocy:	ROK 2020	ROK 2021	ROK 2022
psychicznej	9	8	8
fizycznej	6	6	7
seksualnej	0	0	0
ekonomicznej	1	0	0
innej	4	3	4

Źródło: dane Zespołu Interdyscyplinarnego w Rudce

Przemoc domową w roku 2020 stosowało 7 mężczyzn, w roku 2021 11 mężczyzn, a w roku 2022 dwie kobiety i 8 mężczyzn. Z poniższej tabeli wynika, iż kobiety o wiele rzadziej dopuszczają się stosowania przemocy domowej. Powyższe przedstawia następujące zestawienie.

Tab. 6 Liczba osób stosujących przemoc domową objętych procedurą „Niebieskie Karty” w Gminie Rudka w latach 2020-2022

ROK	2020	2021	2022
Liczba osób stosujących przemoc domową, w tym:	7	11	10
kobiet	0	0	2
mężczyzn	7	11	8

Źródło: dane Zespołu Interdyscyplinarnego w Rudce

W latach 2020-2022 zakończono 22 procedury „Niebieskie Karty”. Połowa zakończonych procedur „Niebieskie Karty” w latach 2020-2022 nastąpiła z uwagi na ustanie przemocy w rodzinie i uzasadnione przypuszczenie o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy w rodzinie oraz po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy, natomiast 11 procedur zostało zakończonych ze względu na rozstrzygnięcia o braku zasadności podejmowania działań.

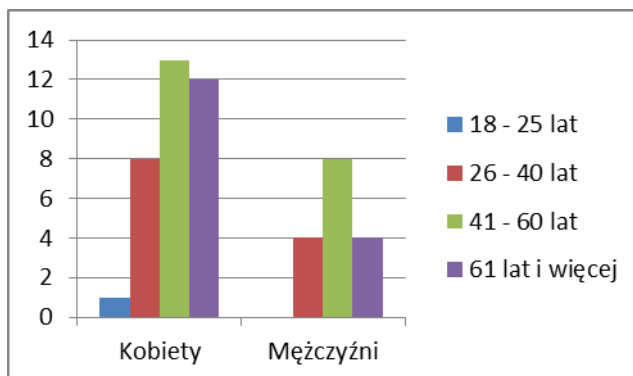
Tab. 7 Liczba zakończonych procedur „Niebieskie Karty” w Gminie Rudka w latach 2020-2022

ROK	2020	2021	2022
Liczba zakończonych procedur „Niebieskie Karty”, w tym z powodu:	6	6	10
ustania przemocy w rodzinie i uzasadnionego	3	2	6

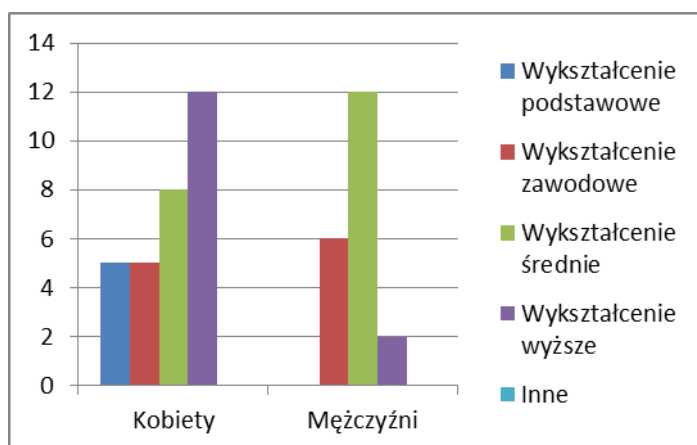
przypuszczenia o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy w rodzinie oraz po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy			
rozstrzygnięcia o braku zasadności podejmowania działań	3	4	4

Źródło: dane Zespołu Interdyscyplinarnego w Rudce

Diagnoza zjawiska przemocy domowej została opracowana również w oparciu o badania ankietowe przeprowadzone w dniach 02.11.2023 r. – 20.11.2023 r. wśród dorosłych mieszkańców Gminy Rudka. Ankieta dotyczyła stanu wiedzy społeczności lokalnej Gminy Rudka na temat zjawiska przemocy domowej. W badaniu wzięło udział 50 dorosłych mieszkańców Gminy Rudka, tj. 34 kobiety, które stanowiły 68% ankietowanych i 16 mężczyzn, którzy stanowili 32% ankietowanych.

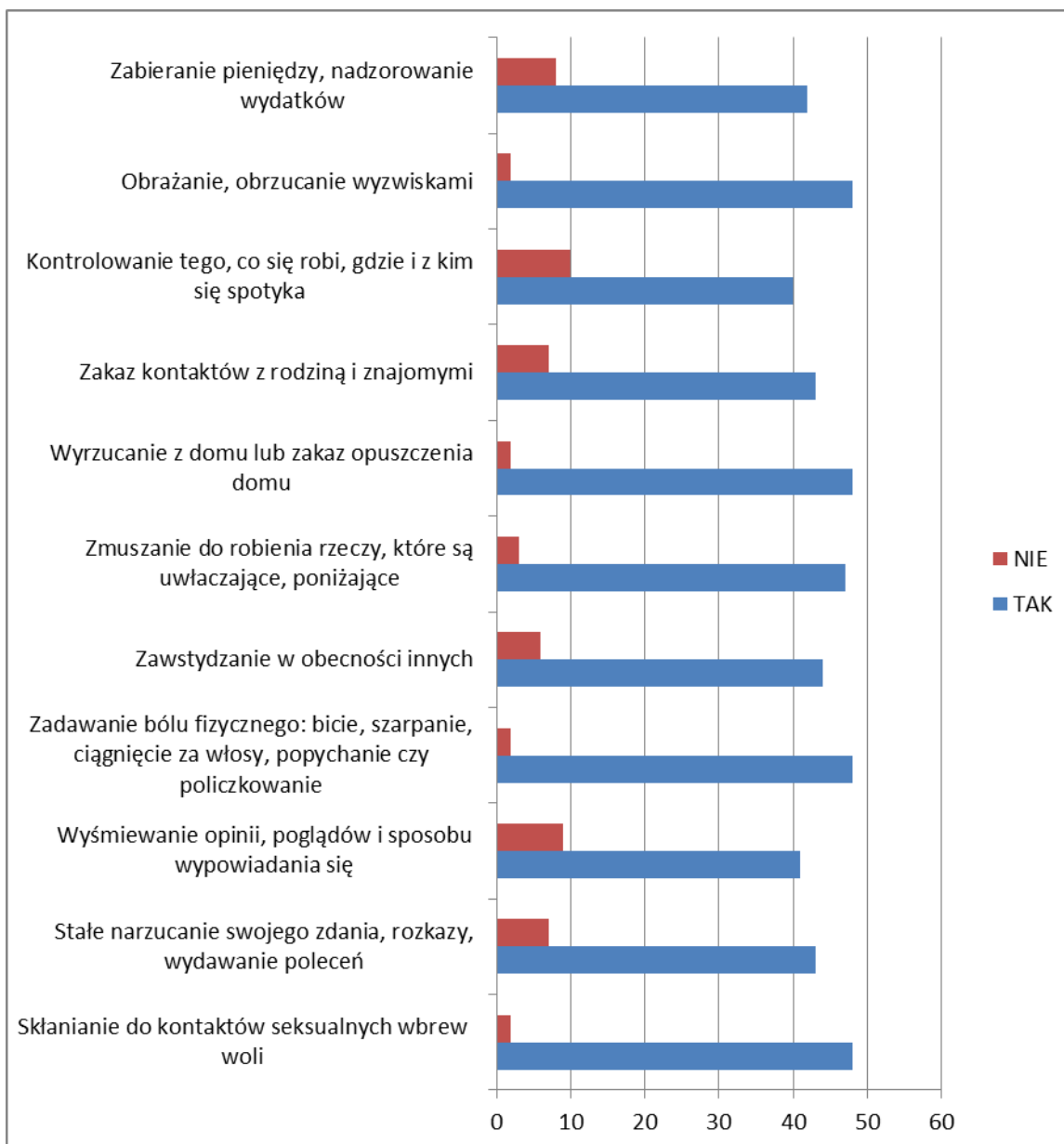

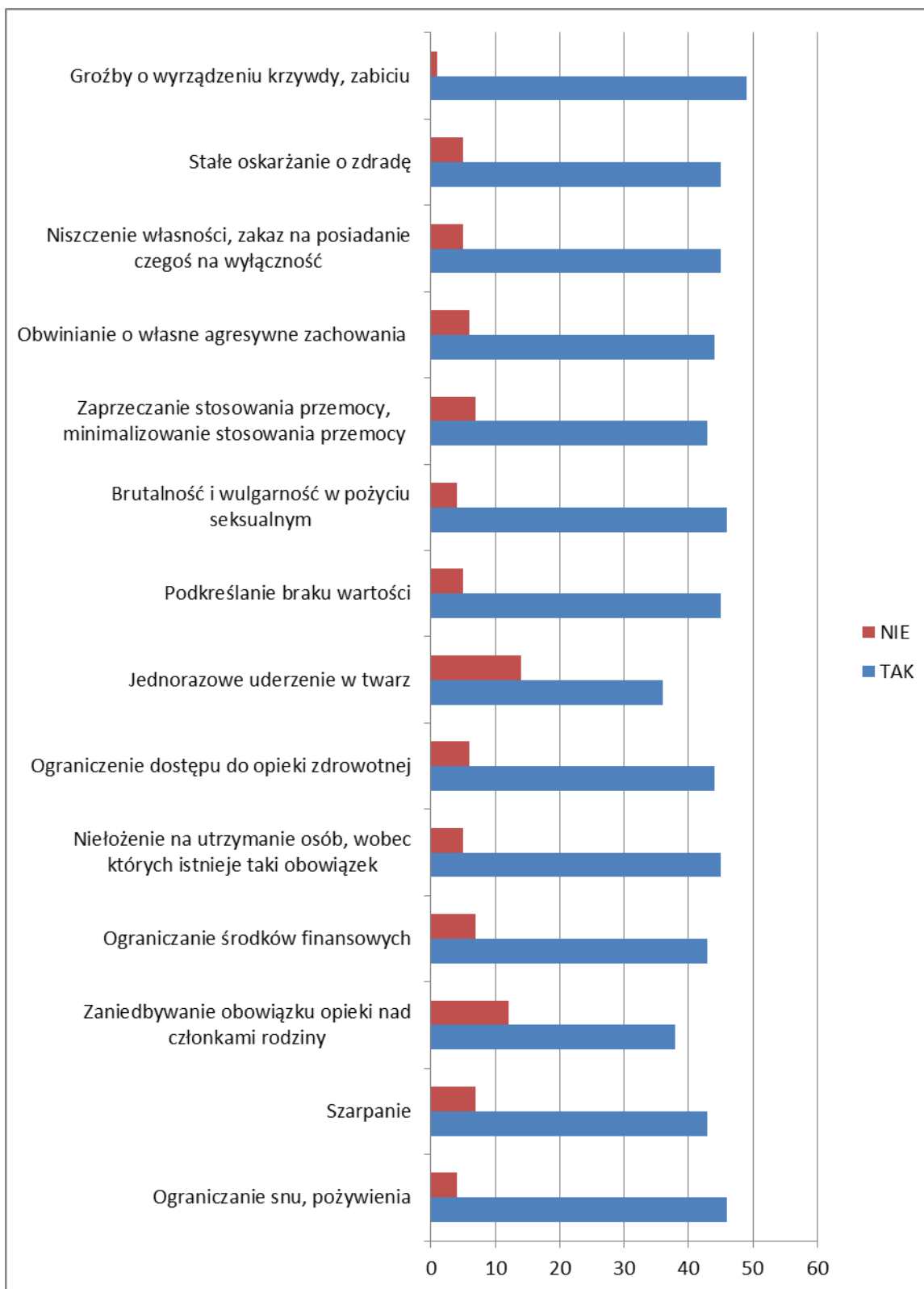
Struktura ankietowanych według płci i wieku

Struktura ankietowanych według płci i wykształcenia

Na pytanie czy jest to przemoc domowa ankietowani wskazali poniższe odpowiedzi:

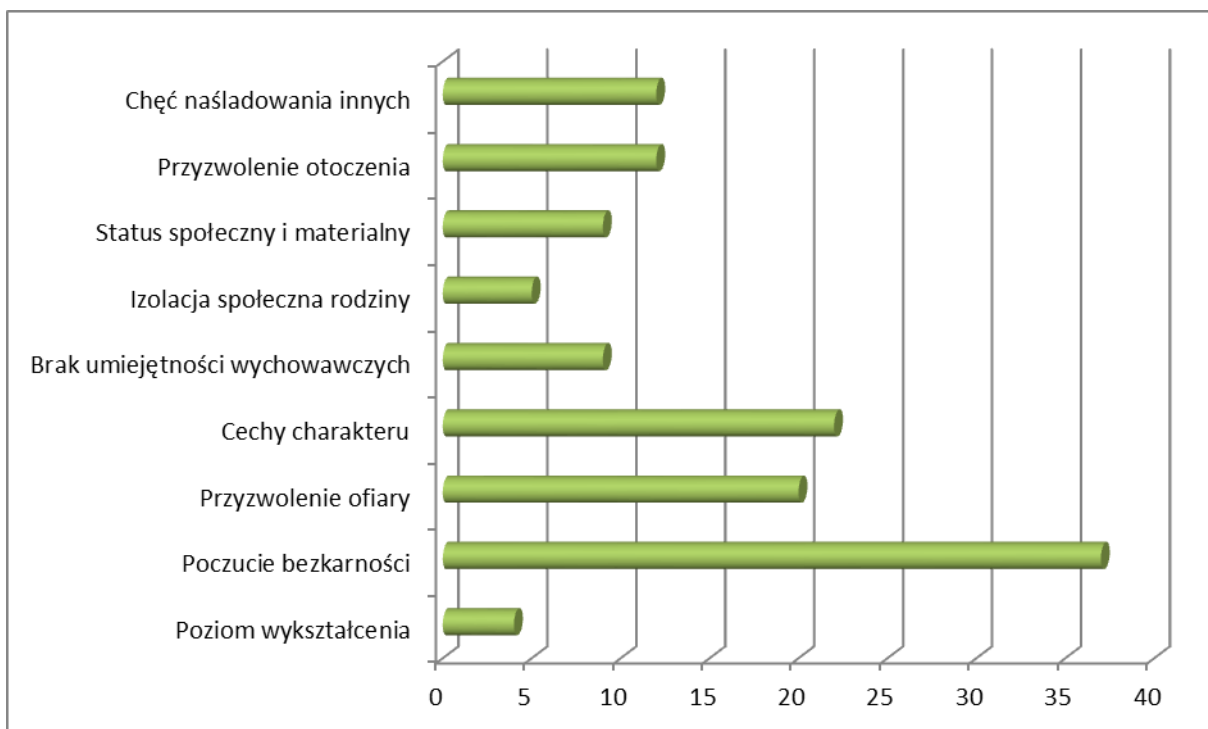

Niepokojący jest fakt, iż według 12 osób (tj. 24% ankietowanych) zaniedbywanie obowiązku opieki nad członkami rodziny nie jest przemocą domową, podobnie jak jednorazowe uderzenie w twarz – 14 osób (28% respondentów) odpowiedziało, iż nie jest to przemoc.

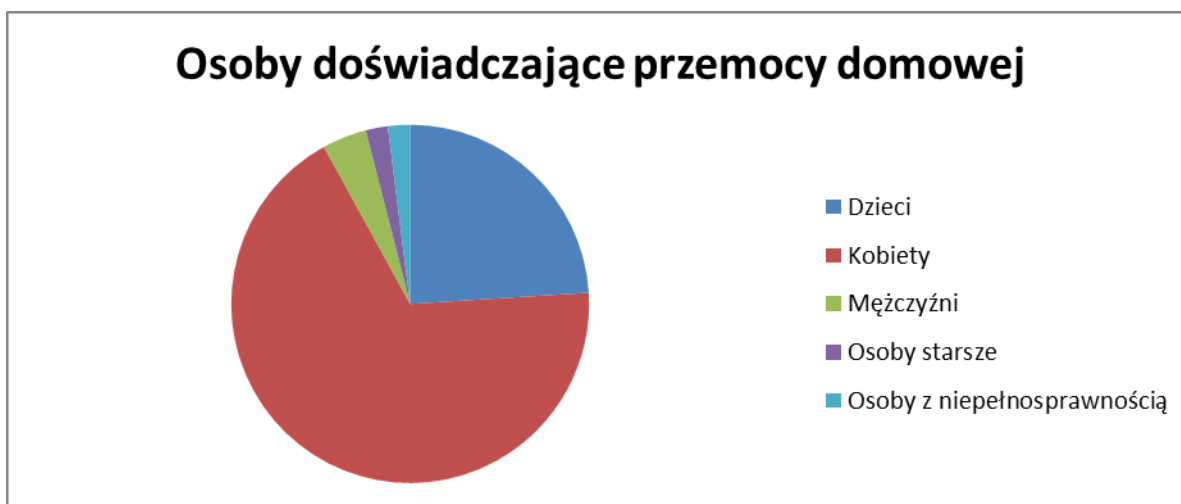
Na pytanie „Jaki jest Pana/Pani stosunek do regulacji prawnych zakazujących stosowania kar fizycznych wobec dzieci?” 28% ankietowanych zdecydowanie się zgadza, 16% badanych zgadza się, 26% częściowo się zgadza, 6% nie zgadza się, a 18% ankietowanych nie zna regulacji prawnych zakazujących stosowania kar fizycznych.

Jako czynniki, które najbardziej mogą mieć wpływ na postępowanie osób stosujących przemoc domową, 37 osób badanych (tj. 74% wszystkich respondentów) wskazało głównie poczucie bezkarności, 22 osoby (tj. 44% respondentów) wskazało cechy charakteru, a 20 osób (tj. 2/5 respondentów) wskazało przyzwolenie ofiary.

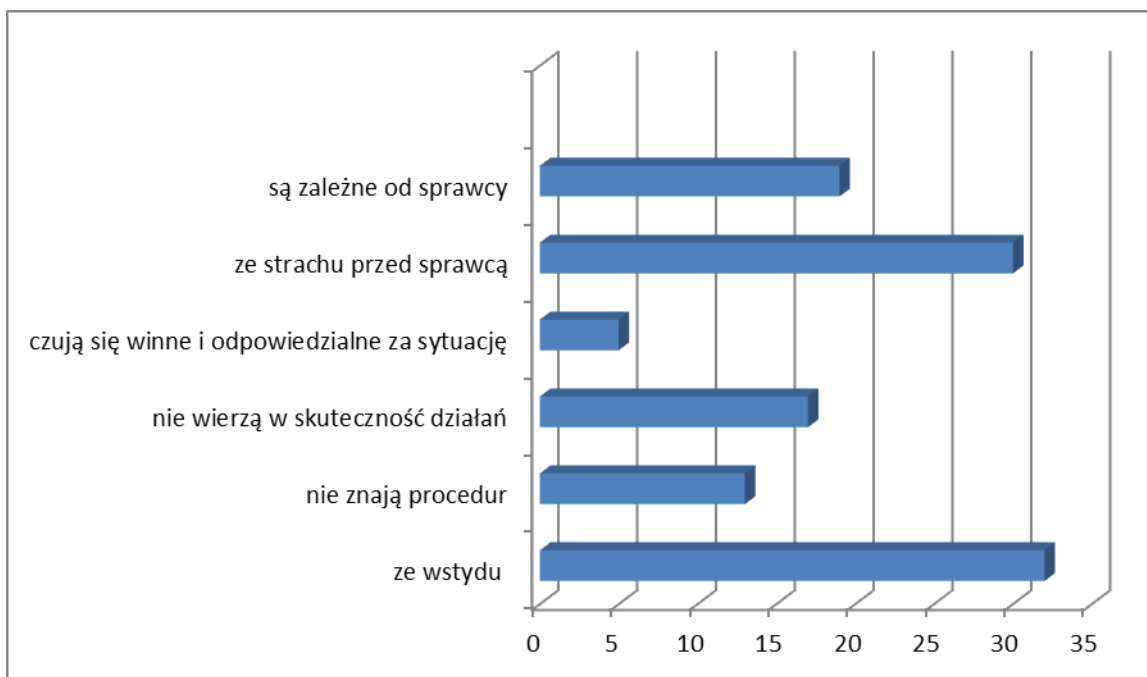

Jako główne przyczyny stosowania przemocy domowej, ankietowani w Gminie Rudka wskazali głównie nadużywanie alkoholu i innych substancji odurzających (tę przyczynę wskazało 84% badanych), 20 osób wskazało na zaburzenia emocjonalne, 15 osób uznało, iż choroba psychiczna jest jedną z głównych przyczyn stosowania przemocy domowej, a 24% respondentów wskazało, iż jest to poczucie bezkarności.

Według ankietowanych to kobiety najczęściej doświadczają przemocy domowej (tę odpowiedź wskazały 34 osoby, a więc 68% badanych).

Na pytanie, dlaczego osoby doświadczające przemocy domowej nie szukają pomocy odpowiednich służb/instytucji, ankietowani udzielili następujących odpowiedzi:

Według badanych, osoby doświadczające przemocy domowej nie szukają pomocy odpowiednich służb lub instytucji, z powodów takich jak wstyd, strach przed sprawcą oraz zależność od sprawcy.

Według ankietowanych to mężczyźni są najczęściej osobami stosującymi przemoc domową (44 osoby wskazały tę odpowiedź, a więc 88 % badanych). Tylko według 12% ankietowanych osobami stosującymi przemoc domową są głównie kobiety.

Osoby zapytane, w jaki sposób zareagowałyby, gdyby wiedziały, że w jakiejś rodzinie dochodzi do przemocy domowej w 68% zgłosiłyby to odpowiednim służbom, 20% ankietowanych próbowałoby pomóc we własnym zakresie, a 12% przyjęłoby bierną postawę wobec stosowania przemocy.

Ankietowani na pytanie „Czy zna Pan/Pani przypadki występowania przemocy na terenie Gminy Rudka?” w 22% odpowiedzieli twierdząco. 42% badanych słyszało o takich przypadkach, natomiast 36% badanych nie zna przypadków przemocy.

Według 25 osób ankietowanych (tj. 50% wszystkich badanych) przemoc domowa raczej nie jest istotnym problemem Gminy Rudka, 8 osób (tj. 16% badanych) stwierdziło, iż nie jest to istotny problem Gminy Rudka. 5 osób wskazało, iż jest to istotny problem, według kolejnych trzech osób również jest to raczej istotny problem. 9 osób ankietowanych (tj. 18% wszystkich osób biorących udział w badaniu) nie ma wiedzy na ten temat. Respondenci zapytani, czy wg nich istnieje ryzyko nasilenia problemu przemocy domowej w Gminie Rudka, w większości odpowiedzieli, że „raczej nie” – powyższe wskazało 38% badanych, a 36% badanych nie miało wiedzy na ten temat. Według dwóch osób istnieje ryzyko nasilenia się problemu przemocy w Gminie Rudka, 6 osób odpowiedziało „raczej tak”, a 10% odpowiedziało przecząco.

Zdecydowana większość osób ankietowanych wie, gdzie szukać pomocy w Gminie Rudka w przypadku doświadczenia przemocy domowej. 6 osób nie wie jednak, gdzie mogłoby otrzymać taką pomoc.

Respondenci zapytani, na pomoc jakich organizacji lub instytucji mogą liczyć osoby doznające przemocy domowej oraz stosujące przemoc domową, głównie wskazali na Policję, GOPS, w dalszej kolejności Sąd i PCPR. Wśród ankietowanych 3 osoby uznały, że osoba stosująca przemoc domową nie może liczyć na żadną pomoc ze strony instytucji, a dwie osoby wskazały, iż osoby stosujące przemoc domową mogą liczyć na pomoc psychologa lub lekarza psychiatry.

Na pytanie, czy podejmowane działania wobec osób stosujących przemoc domową są wystarczające, respondenci nie udzielili jednoznacznej odpowiedzi. Największa część ankietowanych (15 osób) wskazało, iż „raczej działania są wystarczające, natomiast 28% badanych, tj. 12 osób nie ma wiedzy na ten temat.

Czy działania podejmowane wobec osób stosujących przemoc domową są wystarczające?

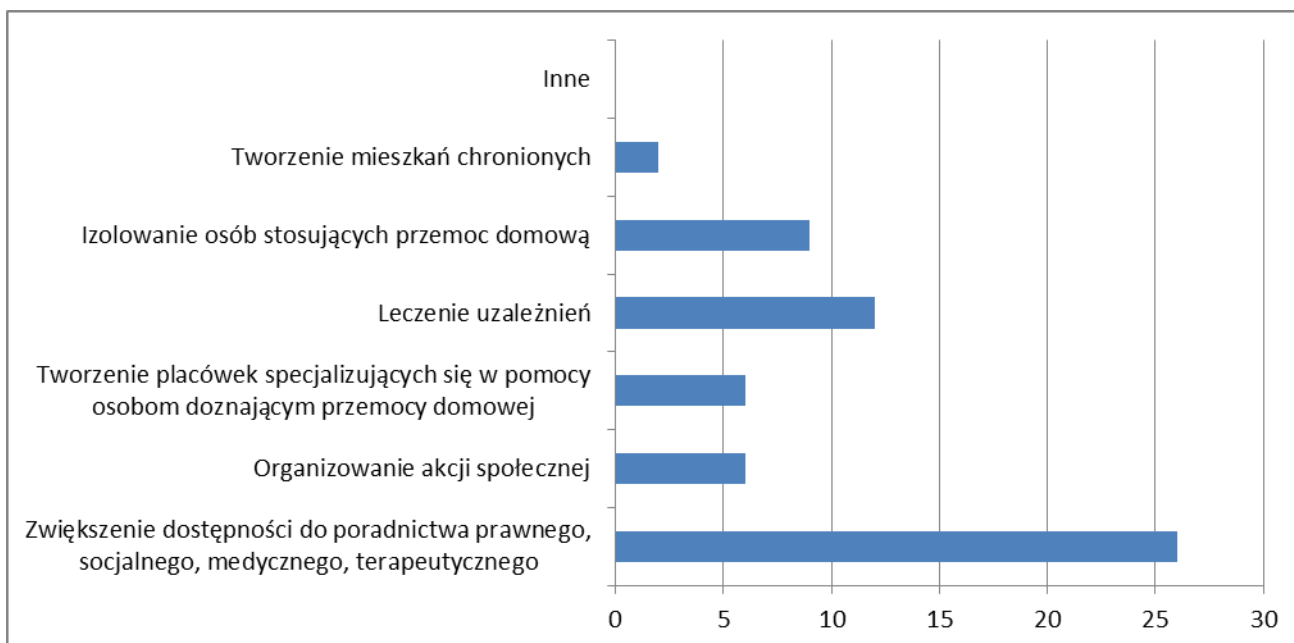

Respondenci zapytani, czy podejmowane działania wobec osób doświadczających przemocy domowej są wystarczające, w 8% odpowiedzieli twierdząco, w 36% „raczej tak”. 9 osób (tj. 18% badanych) wskazało, iż działania raczej nie są wystarczające, 16% respondentów również wskazało, że nie są wystarczające. Natomiast 22% ankietowanych, a więc 11 osób nie ma wiedzy na ten temat.

Czy Pani/Pana zdaniem podejmowane działania wobec osób doświadczających przemocy domowej są wystarczające?

Według respondentów, w celu przeciwdziałania przemocy domowej w Gminie Rudka należy przede wszystkim zwiększyć dostępność do poradnictwa prawnego, socjalnego, medycznego, terapeutycznego – tę odpowiedź wskazała ponad połowa badanych mieszkańców Gminy. Pozostałe odpowiedzi wskazuje poniższy wykres.

Celem ankiety było zbadanie stopnia świadomości mieszkańców Gminy Rudka na temat zjawiska przemocy domowej oraz rozpoznanie postaw wobec zachowań przemocowych. Z analizy uzyskanych danych ilościowych i jakościowych wyłonił się obraz wskazujący, iż mimo znacznej świadomości dorosłych mieszkańców Gminy Rudka na temat zjawiska przemocy domowej, istnieje potrzeba edukacji i profilaktyki. Wskazano, że jest potrzebne dostarczenie wiedzy na temat wszystkich form przemocy domowej, ze szczególnym uwzględnieniem przemocy polegającej na zaniedbywaniu opieki wobec członków rodziny, ale też przemocy fizycznej, takiej jak jednorazowe uderzenie w twarz. Istnieje również potrzeba poinformowania mieszkańców o dostępnych formach pomocy w najbliższej okolicy.

Weryfikacja danych wskazała, iż niezwykle kluczowe wydaje się zadbanie o upowszechnienie informacji o kompetencjach służb i instytucji, które udzielają pomocy osobom pokrzywdzonym.

4. CELE ORAZ DZIAŁANIA W RAMACH PROGRAMU

Cel główny: Zwiększenie skuteczności przeciwdziałania przemocy domowej oraz zmniejszenie skali tego zjawiska w Gminie Rudka.

Cele szczegółowe:

Cel 1. Zintensyfikowanie działań profilaktycznych, diagnostycznych i edukacyjnych w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej.

Cel 2. Zwiększenie dostępności i skuteczności ochrony oraz wsparcia osób doznających przemocy domowej.

Cel 3. Zwiększenie skuteczności oddziaływań wobec osób stosujących przemoc domową.

Cel 4. Podnoszenie jakości i dostępności świadczonych usług przez rozwijanie i doskonalenie kompetencji przedstawicieli instytucji i podmiotów realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej.

Realizacja celów Programu nastąpi poprzez realizację poniższych działań:

Cel 1. Zintensyfikowanie działań profilaktycznych, diagnostycznych i edukacyjnych w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej.

Działania:

- 1) Systematyczne diagnozowanie zjawiska przemocy domowej na terenie Gminy Rudka oraz monitorowanie zjawiska przemocy domowej.
- 2) Aktualizacja strony internetowej Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Rudce w zakresie informacji promującej idee Programu oraz informacji dotyczącej zjawiska przemocy domowej.
- 3) Uczestnictwo w ogólnopolskich kampaniach społecznych instytucji i podmiotów działających na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej na terenie Gminy Rudka.

- 4) Pozyskanie i rozpowszechnianie materiałów informacyjno-edukacyjnych odnośnie przyczyn i skutków przemocy domowej.
- 5) Organizacja akcji i wydarzeń profilaktyczno-edukacyjnych na temat zjawiska przemocy domowej.
- 6) Współpraca z kościołami lub związkami wyznaniowymi, w celu wprowadzenia elementów edukacji na temat zjawiska przemocy domowej w ramach działania poradni prowadzonych przez kościoły lub związki wyznaniowe lub do programów nauk przedmałżeńskich.
- 7) Współpraca z organizacjami pozarządowymi, w celu wprowadzenia elementów edukacji na temat zjawiska przemocy domowej w ramach działania projektów prowadzonych przez organizacje pozarządowe.
- 8) Prowadzenie poradnictwa, w szczególności przez działania edukacyjne służące wzmocnieniu funkcji opiekuńczych i wychowawczych, alternatywnych wobec stosowania przemocy, jak również dotyczące wzrostu kompetencji rodziców i opiekunów w środowisku zagrożonym przemocą domową, a także w odniesieniu do grup ryzyka, np. małoletnich w ciąży.
- 9) Sporządzanie corocznych sprawozdań z realizacji Programu.

Cel 2. Zwiększenie dostępności i skuteczności ochrony oraz wsparcia osób doznających przemocy domowej.

Działania:

- 1) Realizacja zadań przewidzianych w ustawie przez Zespół Interdyscyplinarny w Rudce oraz funkcjonujące grupy diagnostyczno-pomocowe.
- 2) Upowszechnienie baz danych teleadresowych w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej oraz oferty placówek wspierających i udzielających pomocy osobom doznającym przemocy domowej.
- 3) Upowszechnianie informacji w zakresie możliwości i form udzielania pomocy osobom doznającym przemocy domowej, w szczególności medycznej, psychologicznej, pedagogicznej, prawnej, socjalnej, zawodowej i rodzinnej poprzez opracowanie materiałów edukacyjnych.
- 4) Opracowanie i realizacja indywidualnych i grupowych działań edukacyjnych kierowanych do osób doznających przemocy domowej, w szczególności w zakresie podstaw prawnych i zagadnień psychologicznych dotyczących reakcji na przemoc domową.
- 5) Nawiązanie współpracy z organizacjami pozarządowymi w zakresie pomocy osobom doznającym przemocy domowej.
- 6) Udzielanie pomocy i wsparcia osobom doznającym przemocy domowej poprzez m.in. realizację procedury „Niebieskie Karty”, realizowanie przez lokalne instytucje pomocy osobom doznającym przemocy domowej pomocy w formie poradnictwa medycznego, psychologicznego, pedagogicznego, prawnego, socjalnego, zawodowego i rodzinnego, informowanie osób doznających przemocy domowej na temat możliwości terapii indywidualnej lub grupowej, pomocy w formie grup wsparcia lub innych grup samopomocowych, na temat dostępności do ogólnopolskich telefonów zaufania, interwencyjnych lub informacyjnych dla osób doznających przemocy domowej oraz informowanie na temat świadczonej pomocy przez ośrodki wsparcia oraz ośrodki interwencji kryzysowej, w przypadku wystąpienia konieczności – zapewnienie osobom doznającym przemocy domowej pomocy świadczonej przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla osób doznających przemocy domowej oraz ochrony dzieciom w trybie art. 12a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej. W przypadku pojawienia się potrzeby, osobom doznającym przemocy domowej zostanie zabezpieczony lokal socjalny.
- 7) Monitorowanie działań pomocowych udzielanych osobom doznającym przemocy domowej.

Cel 3. Zwiększenie skuteczności oddziaływań wobec osób stosujących przemoc domową.

- 1) Rozpowszechnianie informatorów baz teleadresowych podmiotów realizujących programy korekcyjno-edukacyjne dla osób stosujących przemoc domową oraz programy psychologiczno-terapeutyczne dla osób stosujących przemoc domową oraz baz teleadresowych podmiotów oraz organizacji pozarządowych realizujących działania wobec osób stosujących przemoc domową.
- 2) Interweniowanie oraz reagowanie właściwych służb na stosowanie przemocy domowej poprzez działania wobec osób stosujących przemoc domową, w tym w ramach procedury „Niebieskie Karty”.

- 3) Działanie i współpraca służb w zakresie monitorowania zachowań osób uprzednio skazanych za stosowanie przemocy domowej, w tym wymiana informacji między nimi poprzez przekazywanie organom ścigania i wymiaru sprawiedliwości informacji przez inne służby, w tym zwłaszcza przez pracowników socjalnych o ponownym stosowaniu przemocy domowej przez osoby uprzednio skazane za tego rodzaju przemoc.
- 4) Informowanie przez Zespół Interdyscyplinarny w Rudce osób stosujących przemoc domową o dostępności programów korekcyjno-edukacyjnych oraz programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową oraz monitorowanie udziału osób stosujących przemoc domową w ww. programach.

Cel 4. Podnoszenie jakości i dostępności świadczonych usług przez rozwijanie i doskonalenie kompetencji przedstawicieli instytucji i podmiotów realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej.

- 1) Podnoszenie kompetencji osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej poprzez opracowywanie diagnoz potrzeb szkoleniowych członków zespołów interdyscyplinarnych oraz grup diagnostyczno-pomocowych w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej.
- 2) Umożliwienie skorzystania z wsparcia dla osób pracujących bezpośrednio z osobami doznającymi przemocy domowej i z osobami stosującymi przemoc domową, w formie m.in. superwizji, coachingu, doradztwa, grup wsparcia w przypadku pojawienia się potrzeby oraz w zależności od potrzeb finansowych.

5. ZAŁOŻENIA PROGRAMU

Realizacja wyznaczonych celów Programu zakłada:

- zmniejszenie skali zjawiska przemocy domowej w Gminie Rudka,
- pogłębienie wiedzy społeczności lokalnej na temat zjawiska przemocy domowej,
- zwiększenie dostępności pomocy dla osób doznających przemocy domowej,
- zwiększenie dostępności pomocy dla osób stosujących przemoc domową,
- działania interdyscyplinarne w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej.

Profesjonalne podejście do procesu pomagania, prawidłowe wdrożenie do praktyki działań określonych w Programie daje gwarancję wypełnienia powyższych założeń Programu.

6. ADRESACI PROGRAMU

Program skierowany jest do mieszkańców Gminy Rudka, w szczególności osób doznających przemocy domowej, osób stosujących przemoc domową, świadków przemocy domowej oraz rodzin i osób zagrożonych zjawiskiem przemocy domowej. Adresatami programu są również przedstawiciele instytucji i służb działających na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie w Gminie Rudka.

7. REALIZATORZY PROGRAMU

Realizatorami programu są podmioty działające na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej:

- 1) Zespół Interdyscyplinarny w Rudce,
- 2) Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Rudce,
- 3) Komenda Powiatowa Policji w Bielsku Podlaskim, Posterunek Policji w Brańsku,
- 4) Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Rudce,
- 5) Placówki oświatowe funkcjonujące na terenie Gminy Rudka,
- 6) Służba zdrowia.

8. TERMIN REALIZACJI PROGRAMU

Realizacja programu odbywać się będzie na zasadach współpracy z partnerami wyszczególnionymi w programie. Zadania będą realizowane w sposób ciągły i systematyczny w ramach czasowych objętych programem tj. od 1.01.2024 r. do 31.12.2028 r.

9. HARMONOGRAM REALIZACJI PROGRAMU

Lp.	Działania	Realizatorzy	Termin realizacji
-----	-----------	--------------	-------------------

Cel 1: zintensyfikowanie działań profilaktycznych, diagnostycznych i edukacyjnych w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej.			
1.	Systematyczne diagnozowanie zjawiska przemocy domowej na terenie Gminy Rudka oraz monitorowanie zjawiska przemocy domowej.	Zespół Interdyscyplinarny w Rudce	2024-2028 r. (corocznie, do 31 stycznia każdego roku)
2.	Aktualizacja strony internetowej Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Rudce w zakresie informacji promującej idee Programu oraz informacji dotyczącej zjawiska przemocy domowej.	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Rudce, Zespół Interdyscyplinarny w Rudce	Do końca 2024 r.
3.	Uczestnictwo w ogólnopolskich kampaniach społecznych instytucji i podmiotów działających na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej na terenie Gminy Rudka.	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Rudce, Zespół Interdyscyplinarny w Rudce, Posterunek Policji w Brańsku	2024-2028 r. (na bieżąco, w zależności od możliwości finansowych)
4.	Pozyskanie i rozpowszechnianie materiałów informacyjno-edukacyjnych odnośnie przyczyn i skutków przemocy domowej, poprzez m.in. rozpowszechnienie materiałów informacyjnych (ulotek, broszurek, plakatów)	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Rudce, Zespół Interdyscyplinarny w Rudce, Posterunek Policji w Brańsku	2024-2028 r. (na bieżąco, w zależności od możliwości finansowych)
5.	Organizacja akcji i wydarzeń profilaktyczno-edukacyjnych na temat zjawiska przemocy domowej, w tym dystrybucja materiałów informacyjnych opisujących mechanizmy przemocy domowej oraz jednoznacznie wskazujących na ich społeczną szkodliwość i społeczno-kulturowe uwarunkowania, promujących metody wychowawcze bez użycia przemocy i informujących o zakazie stosowania kar cielesnych wobec małoletnich przez osoby wykonujące władzę rodzicielską oraz sprawujące opiekę lub pieczę, promujących działania służące przeciwdziałaniu przemocy domowej, w tym ochronę i pomoc dla osób doświadczających przemocy oraz interwencję wobec osób stosujących przemoc domową.	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Rudce, Zespół Interdyscyplinarny w Rudce, placówki oświatowe	2024-2028 r. (na bieżąco, w zależności od możliwości finansowych)
6.	Współpraca z kościołami lub związkami wyznaniowymi, w celu wprowadzenia elementów edukacji na temat zjawiska przemocy domowej w ramach działania poradni prowadzonych przez kościoły lub związki wyznaniowe lub do programów nauk przedmałżeńskich.	Zespół Interdyscyplinarny w Rudce	2024-2028 r. (w zależności od możliwości finansowych, w przypadku wystąpienia potrzeb)
7.	Współpraca z organizacjami pozarządowymi, w celu wprowadzenia elementów edukacji na temat zjawiska przemocy domowej w ramach działania projektów prowadzonych przez organizacje pozarządowe.	Zespół Interdyscyplinarny w Rudce	2024-2028 r. (w zależności od możliwości finansowych)

8.	Prowadzenie poradnictwa, w szczególności przez działania edukacyjne służące wzmocnieniu funkcji opiekuńczych i wychowawczych, alternatywnych wobec stosowania przemocy, jak również dotyczące wzrostu kompetencji rodziców i opiekunów w środowisku zagrożonym przemocą domową, a także w odniesieniu do grup ryzyka, np. małoletnich w ciąży.	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Rudce, Zespół Interdyscyplinarny w Rudce, placówki oświatowe, służba zdrowia	2024-2028 r. (na bieżąco, w zależności od możliwości finansowych)
9.	Sporządzanie corocznych sprawozdań z realizacji Programu.	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Rudce, Zespół Interdyscyplinarny w Rudce	2024-2028 r. (corocznie, do 30 kwietnia każdego roku)
Lp.	Działania	Realizatorzy	Termin realizacji
Cel 2: zwiększenie dostępności i skuteczności ochrony oraz wsparcia osób doznających przemocy domowej.			
1.	Realizacja zadań przewidzianych w ustawie przez Zespół Interdyscyplinarny w Rudce oraz funkcjonujące grupy diagnostyczno-pomocowe.	Zespół Interdyscyplinarny w Rudce, grupy diagnostyczno-pomocowe	2024-2028 r. (na bieżąco)
2.	Upowszechnienie baz danych teleadresowych w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej oraz oferty placówek wspierających i udzielających pomocy osobom doznającym przemocy domowej.	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Rudce, Zespół Interdyscyplinarny w Rudce, Posterunek Policji w Brańsku	2024-2028 r. (corocznie, do 30 kwietnia każdego roku)
3.	Upowszechnianie informacji w zakresie możliwości i form udzielania pomocy osobom doznającym przemocy domowej, w szczególności medycznej, psychologicznej, pedagogicznej, prawnej, socjalnej, zawodowej i rodzinnej poprzez opracowanie materiałów edukacyjnych.	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Rudce, Zespół Interdyscyplinarny w Rudce, Posterunek Policji w Brańsku	2024-2028 r. (corocznie, do 30 kwietnia każdego roku)
4.	Opracowanie i realizacja indywidualnych i grupowych działań edukacyjnych kierowanych do osób doznających przemocy domowej, w szczególności w zakresie podstaw prawnych i zagadnień psychologicznych dotyczących reakcji na przemoc domową.	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Rudce, Zespół Interdyscyplinarny w Rudce, grupy diagnostyczno-pomocowe	2024-2028 r. (na bieżąco, w zależności od możliwości finansowych)
5.	Nawiązanie współpracy z organizacjami pozarządowymi w zakresie pomocy osobom doznającym przemocy domowej.	Zespół Interdyscyplinarny w Rudce	2024-2028 r. (w zależności od wystąpienia potrzeb oraz możliwości finansowych)
6.	Udzielanie pomocy i wsparcia osobom doznającym przemocy domowej poprzez m.in. realizację procedury „Niebieskie Karty”, realizowanie przez lokalne instytucje pomocy osobom doznającym przemocy domowej pomocy w formie poradnictwa medycznego, psychologicznego, pedagogicznego, prawnego, socjalnego, zawodowego i rodzinnego, informowanie osób doznających przemocy domowej na temat możliwości terapii indywidualnej lub grupowej, pomocy w formie grup wsparcia lub innych grup	Zespół Interdyscyplinarny w Rudce, grupy diagnostyczno-pomocowe	2024-2028 r. (na bieżąco)

	<p>samopomocowych, na temat dostępności do ogólnopolskich telefonów zaufania, interwencyjnych lub informacyjnych dla osób doznających przemocy domowej oraz informowanie na temat świadczonej pomocy przez ośrodki wsparcia oraz ośrodki interwencji kryzysowej, w przypadku wystąpienia konieczności – zapewnienie osobom doznającym przemocy domowej pomocy świadczonej przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla osób doznających przemocy domowej oraz ochrony dzieciom w trybie art. 12a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej. W przypadku pojawienia się potrzeby, osobom doznającym przemocy domowej zostanie zabezpieczony lokal socjalny.</p>		
7.	Monitorowanie działań pomocowych udzielanych osobom doznającym przemocy domowej	Zespół Interdyscyplinarny w Rudce	2024-2028 r. (na bieżąco)
Lp.	Działania	Realizatorzy	Termin realizacji
Cel 3: zwiększenie skuteczności oddziaływań wobec osób stosujących przemoc domową.			
1.	Rozpowszechnianie informatorów baz teleadresowych podmiotów realizujących programy korekcyjno-edukacyjne dla osób stosujących przemoc domową oraz programy psychologiczno-terapeutyczne dla osób stosujących przemoc domową oraz baz teleadresowych podmiotów oraz organizacji pozarządowych realizujących działania wobec osób stosujących przemoc domową.	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Rudce, Zespół Interdyscyplinarny w Rudce, grupy diagnostyczno-pomocowe	2024-2028 r. (na bieżąco)
2.	Interweniowanie oraz reagowanie właściwych służb na stosowanie przemocy domowej poprzez działania wobec osób stosujących przemoc domową, w tym w ramach procedury „Niebieskie Karty”.	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Rudce, Zespół Interdyscyplinarny w Rudce, grupy diagnostyczno-pomocowe, Posterunek Policji w Brańsku, KPP w Bielsku Podlaskim, placówki oświatowe, służba zdrowia, GKRPA	2024-2028 r. (na bieżąco)
3.	Działanie i współpraca służb w zakresie monitorowania zachowań osób uprzednio skazanych za stosowanie przemocy domowej, w tym wymiana informacji między nimi poprzez przekazywanie organom ścigania i wymiaru sprawiedliwości informacji przez inne służby, w tym zwłaszcza przez pracowników socjalnych o ponownym stosowaniu przemocy domowej przez osoby uprzednio skazane za tego rodzaju przemoc.	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Rudce, Zespół Interdyscyplinarny w Rudce, grupy diagnostyczno-pomocowe	2024-2028 r. (na bieżąco)
4.	Informowanie osób stosujących przemoc domową o dostępności programów korekcyjno-edukacyjnych oraz programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową oraz monitorowanie udziału osób stosujących przemoc domową w ww. programach.	Zespół Interdyscyplinarny w Rudce	2024-2028 r. (na bieżąco)
Lp.	Działania	Realizatorzy	Termin realizacji
Cel 4: podnoszenie jakości i dostępności świadczonych usług przez rozwijanie i doskonalenie kompetencji przedstawicieli instytucji i podmiotów realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej.			

1.	Podnoszenie kompetencji osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej poprzez opracowywanie diagnoz potrzeb szkoleniowych członków zespołów interdyscyplinarnych oraz grup diagnostyczno-pomocowych w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej.	Zespół Interdyscyplinarny w Rudce, grupy diagnostyczno-pomocowe	2024-2028 r. (w zależności od wystąpienia potrzeb oraz możliwości finansowych)
2.	Umożliwienie skorzystania z wsparcia dla osób pracujących bezpośrednio z osobami doświadczającymi przemocy domowej i z osobami stosującymi przemoc domową, w formie m.in. superwizji, coachingu, doradztwa, grup wsparcia – w przypadku pojawienia się potrzeby oraz w zależności od możliwości finansowych.	Zespół Interdyscyplinarny w Rudce, grupy diagnostyczno-pomocowe	2024-2028 r. (w zależności od wystąpienia potrzeb oraz możliwości finansowych)

10. ŹRÓDŁO FINANSOWANIA

Źródłem finansowania Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej oraz Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej w Gminie Rudka na lata 2024-2028 będą środki pochodzące z budżetu Gminy Rudka oraz z jednostek organizacyjnych Gminy Rudka. Ponadto program może być finansowany z dotacji uzyskanych z budżetu państwa i państwowych funduszy celowych, środków pozabudżetowych pozyskanych jako dotacje i granty na realizację projektów finansowych z funduszy europejskich. Obsługę organizacyjno-techniczną i finansową Zespołu

Interdyscyplinarnego w Rudce zapewnia Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Rudce.

11. MONITOROWANIE I SPRAWOZDAWCZOŚĆ

Monitorowanie realizacji Programu odbywać się będzie w oparciu o zebrane dane przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Rudce w formie sprawozdań (pisemnie lub elektronicznie) dotyczących zrealizowanych zadań w ramach Programu od podmiotów zaangażowanych w jego realizację do 31 marca każdego roku.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Rudce sporządzi oraz przedłoży do 30 kwietnia każdego roku Radzie Gminy Rudka sprawozdanie z realizacji Programu wraz ze sprawozdaniem z działalności Ośrodka.

Przewodniczący Rady Gminy

Łukasz Niemyjski